

Nr 146.

Av herr **Löfroth**, *angående viss ersättning av statsmedel åt delägare i »Svartbyns dikningsföretag av år 1941» i Överluleå socken.*

Öster och nordost om Gammelängsfortet i Bodens fästning flyter en bäck genom ett område av myräng, varifrån hö tidigare bärgats med lieslätter. På grund av svårigheten att erhålla arbetskraft har det under de senaste åren varit omöjligt att bärga något foder där. Ängen tillhör i huvudsak ett antal av Svartby byamän i Överluleå socken, vilka även äro ägare av den mot ängen tillstötande skogsmarken. För att erhålla bättre avkastning från ängsmarken genom uppodling och även med tanke på förbättring av den försumpade skogsmarken hava markägarna sedan gammalt varit inställda på att genom rätning och rensning av bäcken åstadkomma sådan torrläggning av myrmarken att den kan uppodlas. Samtidigt skulle den något högre belägna skogsmarken också bliva mer produktiv. Sålunda påbörjades redan år 1911 en undersökning om torrläggning av ifrågavarande markområde av dåvarande lantbruksingenjören i Norrbottens län, vilken år 1913 avlämnade förslag. Handlingarna översändes till lantbruksstyrelsen med ansökan om statsbidrag i vanlig ordning, men innan ärendet hunnit avgöras inträffade 1914—1918 års världskrig, varunder priser å arbetskraft ökade så kraftigt i förhållande till 1913 års beräkningar, att intressenterna icke ansågo sig kunna fullfölja företaget. Det upprättade förslaget fick alltså förfalla.

Under mitten av 1930-talet, med dåvarande brist på arbetsobjekt, återupptogs tanken på utdikningen. Statens lantbruksingenjör anlätades och upprättade nytt förslag, som utmynnade i ett förslag, som fick namnet »Svartbyns dikningsföretag av år 1941.» Vid det slutsammanträde, som lantbruksingenjören höll med intressenterna, hade ombud för kammarfiskalsämbetet för bevakande av Kronans intressen infunnit sig, vilken bestred markägarnas rätt att verkställa den planerade utdikningen. Förrättningsmannen och godemännen resolverade emellertid, att markägarna måste äga rätt att nyttiggöra sig sina markområden på samma sätt som jordbrukare på andra orter, och förklarade förrättningen fastställd och avslutad. Kronans ombud anförde emellertid besvär hos Norrbygdens vattendomstol, som genom dom upphävde förrättningen. Markägarnas besvär i vattenöverdomstolen och hos Kungl. Maj:t föranledde ingen ändring av Norrbygdens vattendomstols ut-

slag. Sedan andra världskriget hade upphört, beslutade markägarna att på nytt försöka få en lösning av det segslitna utdikningsföretaget.

Intressenterna vände sig då först till dåvarande kommandanten i Bodens fästning, översten S. E. Allstrin, som vid tillfället tjänstgjorde som stf. militärbefälhavare. Efter besök å platsen för dikningsföretagets utförande och efter att hava godkänt intressenternas förslag om utförande av tvenne dammar för uppdamning av vattnet, så att markområdet, även efter bäckens upprensning, skulle kunna sättas under vatten, tillstyrkte stf. militärbefälhavaren företagets utförande, och chefen för försvarsstaben medgav i skrivelse av den 12/8 1946, att utdikningsföretaget skulle få utföras.

I augusti månad 1946 erhöll alltså dikningsföretagets styrelse följande skrivelse: »VI. Militärområdet, Militärbefälstaben, Avd VIII b, n:r 804:17, Boden 29/8 1946. Till arbetsstyrelsen för Svartbyns dikningsföretag av år 1941. *Ang. utdikning av vattensjuka marker inom Svartbyn, Överluleå socken.*

Med hänvisning till Eder skrivelse av den 26/6 1946 har jag härmed äran meddela, att chefen för försvarsstaben medgivit, att ifrågakarande utdikningsföretag får genomföras under förutsättning att de i Eder skrivelse nämnda dammarna komma till utförande. Enligt bemyndigande, S. E. Allstrin, stf. militärbefälhavare/Set Melander.»

På grund av detta meddelande hemställde markägarna på nytt hos vederbörande statens lantbruksingenjör om upprättande av förslag för dikningsföretagets utförande inkl. förslag till dammbyggnader, enligt avtal med stf. militärbefälhavaren, översten S. E. Allstrin. Lantbruksingenjören har därefter med biträde av godemän verkställt förnyad utredning, som dock måste avbrytas hösten 1948 på grund av ingripande av kommandanten i Bodens fästning, översten F. Odenrick. I skrivelse av den 25/8 1948 till statens lantbruksingenjör i Norrbottens län har översten Odenrick skrivit: »I mål angående Svartbyns torrlägningsföretag har jag härmed äran anhålla att Ni måtte vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för förhindrande av att företaget kommer till utförande.»

Vid sammanträde med utdikningsföretagets intressenter den 12/5 1948 var kommandanten personligen närvarande och meddelade då och har i skrivelse av den 19/5 1948 till chefen för försvarsstaben framhållit, att han icke kunde tillåta företagets utförande. Han ansåg dock att »ett förhindrande av utdikningsföretagets genomförande skulle för jordägarnas vidkommande medföra visst ekonomiskt avbräck. Förhållandena i Norrbotten, där den odlade marken ur ägosynpunkt är mycket splittrad, gör en rationalisering av jordbruket genom sammanläggning av brukningsdelarna svår att genomföra, därest icke nyodling kommer till stånd i viss utsträckning. Genom här ifrågakarande torrläggning torde man nu avse att kunna utvinna ytterligare något hundratal ha odlad jord. En ändring av de militära myndigheternas inställning till utdikningsföretaget medför på grund härav under

nuvarande förhållanden ett icke oväsentligt avbräck för markägarna. Det synes mig därför rättvist och rimligt, att ersättning lämnas markägarna för detta avbräck. — — Härtill torde komma vissa engångskostnader, såsom ersättning för utredningsarbete samt eventuellt tidigare för företagets genomförande nedlagda kostnader. En framställning från Svartbyns utdikningsföretag om ersättning i berörda fall är jag efter detaljprövning av kravens skälighet i princip villig att tillstyrka.»

I skrivelse av den 9/7 1948 till militärbefälhavaren för VI. militärområdet har chefen för försvarsstaben meddelat, att han kan »inte lämna sitt medgivande till den ifrågavarande utdikningen. Beträffande ekonomisk gottgörelse till jordägarna får jag hänvisa till kungl. fortifikationsförvaltningens yttrande, vilket bifogas i avskrift. Jag är beredd att tillstyrka ersättning för de utlägg jordägarna haft för den planläggningsverksamhet, som föranletts av försvarsstabschefens villkorliga medgivande 12/8 1946. N. Swedlund, chef för försvarsstaben.»

I en senare skrivelse av den 13/12 1948 till lantbruksingenjören Gösta von Heideken, Luleå har chefen för försvarsstaben meddelat, att han »under hänvisning till inledningsvis anförda motiv icke kan lämna sitt medgivande till torrlägningsföretaget. Emot en förbättrad torrläggning av området söder om landsvägen Torrkölen—Svartbyn, markerat med rött på karta, bifogad Eder skrivelse, har jag ingen erinran under förutsättning, att området längs Storbäcken norr nyssnämnda landsväg icke beröres på så sätt att dess hindrande egenskaper försämras. N. Swedlund, chef för försvarsstaben.»

Fortifikationsförvaltningen, som tillstyrker denna ersättning, förklarar sig dock sakna medel för ändamålet.

Utredningen rörande torrläggning av sträckan norr landsvägen Torrkölen—Svartbyn har på grund härav avstannat. Beträffande området söder om nämnda landsväg uppstå avsevärda svårigheter att få detta område fullt torrlagt för odling, enär lutningen är obetydlig och bäcken nedanför icke får uppdikas. Jordbrukarna äro dock beredda att så gott sig göra låter torrlägga och odla detta område så snart som möjligt, varför utredning och planläggning härför fortsätta. Det är emellertid helt naturligt, att ägarna till de marker, som, av militära skäl, icke få torrläggas känna sig orättvist behandlade. För försvarsändamål ha tidigare vid olika tillfällen inköpts avsevärda skogsområden inom Svartbyn, varför en del hemman helt sakna skog och de övriga ha ett knappt husbehov av ved och virke. Brukarna av dessa hemman äro därför hänvisade att söka sin utkomst från sina jordbruk, utan stöd av skogsbruk. Av denna anledning hava de så mycket större behov av att tillgodogöra sig här ifrågavarande markområden för odling. Markområdena bestå också i huvudsak av mycket god jord, något dy på lerbotten.

Den energi, som här ifrågavarande jordbrukare visat för att få dikningsföretaget genomfört, tyder ju också på att detta för dem är en livsfråga. Andra jordbrukare erhålla statsbidrag för utdikningar, men här ifrågavarand-

de markägare få icke torrlägga sina marker, även om de avstå från sedvanligt statsbidrag. Det synes oss rimligt och rättvist, att här ifrågavarande jordbrukare komma i åtnjutande av skäligen kompensation för vad de få lida i ekonomiskt avseende på grund av förbudet att torrlägga det ifrågavarande markområdet. De böra dessutom tillerkännas ersättning för utredningskostnaderna, som för 1941 års utdikningsföretag uppgått till kr. 2 211:49, processkostnader kr. 474 samt kostnader för utredning efter 1946 års militära medgivande, ca kr. 3 000.

För åstadskommande av att staten gör rätt för sig gentemot dessa enskilda jordbrukare och då någon annan utväg härför icke synes vara möjlig än ett beslut av riksdagen får jag föreslå,

att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa erforderlig utredning om de ersättningsbelopp, som i ifrågavarande fall skäligen bör utgå till markägarna, innefattande såväl ersättning för lidna skador som för utrednings- och processkostnader, och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast framlägga det förslag vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 21 jan. 1949.

John G. Löfroth.
